

Klemen Ploštajner

Avtorska skupina: Kaj po univerzi? Ljubljana: Založba /*cf., 2013. 261 strani (ISBN 978-961-257-054-5), 20 EUR

Univerza je družbena institucija, kar v antropološkem žargonu pomeni, da zadovoljuje določeno družbeno potrebo. Če na univerzo ne mislimo zgolj na kot organizacijsko enoto produkcije in reprodukcije vednosti, ampak jo dojemamo v tem antropološkem smislu institucije, potem je spremembe na njej nemogoče misliti brez dojetanja širših družbenih kontekstov, v katere je univerza vpeta. Ker institucijo določa smoter, ki je njej zunanji, je treba misliti ravno ta zunanji smoter, se pravi mesto, pomen, vlogo in funkcijo univerze znotraj družbe. Ravno takšne kritike univerze se loteva zbornik besedil Kaj po univerzi?, saj spremembe na instituciji umešča v širše okvire kritike družbe. Orodja analize so večinoma historični materializem in kritika politične ekonomije,¹ kar pomeni, da se vloga univerze presoja prek njene funkcije in mesta v razrednem boju, pri produkciji in reprodukciji kapitalističnega sistema. Avtorji so glede pozicije univerze zelo kritični in jasni: »Sodelavci in sodelavke v pričujoči knjigi ugotavljamo, da univerza ne opravlja nalog, za katere jo delovni ljudje plačujejo in analiziramo vzroke, zakaj je tako. Analize kažejo, da univerza resda ne opravlja nalog, ki jih deklarira – a je vseeno funkcionalna: opravlja naloge za tiste, ki si prisvajajo bogastvo in zatirajo delovno ljudstvo« (str. 5). Ključna linija, ki se vleče skozi delo, je ugotovitev, da univerza ne opravlja več funkcije spoznavanja sveta, se pravi svojih teoretskih nalog, ampak se vse bolj obnaša kot ključni ideološki aparat kapitala ter mesto produkcije nove presežne vrednosti prek izkoriščanja in trženja znanja.

Okvir in izhodišče dela je zasedba Filozofske fakultete, ki je potekala med novembrom 2011 in januarjem 2012, kar se materializira tudi v zunanji podobi knjige, saj so notranje strani platnice popisane z zahtevami okupacije. Članki okupacijo dojemajo kot razpoko znotraj hermetično zaprtega prostora ideološke reprodukcije neoliberalnih puhlic in vse hujše ofenzive kapitala na univerzi. Zasedba je odprla prostor za kritično analizo procesov družbenega razpada, ki se odražajo in tudi producirajo na univerzi, s svojimi zahtevami po ureditvi delovnih pogojev tako pedagoškega kot strokovnega osebja, po kvalitetnem in brezplačnem študiju ter umiku pritiskov kapitala iz univerze pa je zares vzela idejo akademske skupnosti, ki jo vodstva inštitucij na diskurzivni ravni uporabljajo, v praksi pa skupnost drobijo, dušijo in uničujejo. Delo, ki gradi na tem polju zasedbe, poda teoretske analize umeščenosti univerze v okrepljene ofenzive neoliberalizma, katerega ključna značilnost je nasilen poskus večanja ekstrakcije presežne vrednosti z nižanjem (discipliniranjem) stroškov delovne sile in iskanja novih niš za profitabilne naložbe (pretvarjanja javnih storitev v zasebne servise). Ključni mehanizmi tega napada na univerzi so razbijanje solidarnosti prek grajenja in krepitev odnosov konkurence med institucijami ter znotraj njih, redefiniranje vloge znanja, raziskovanja in izobraževanja, kvantifikacije vednosti, kar pa v osnovi pomeni izgon teorije in krepitev tehnološke znanosti, katerih funkcija je produkcija uporabnih znanj za reprodukcijo kapitalistične profitabilnosti. »Če naravoslovje skrbi za znanstvena odkritja, ki s tehnološkimi inovacijami zvišujejo produktivnost in omogočajo uvajanje novih strojev v produkcijo, družboslovje skrbi za produkcijo vednosti, ki omogoča neskončne reorganizacije delovnega procesa« (str. 189). Delo nadalje ugotavlja, da se univerza podreja trgu tako zunanje kot notranje. Poleg podrejanja univerzitetnih programov ter teoretske produkcije trgu in tržnim mehanizmom v smislu izobraževanja bodoče delovne sile in proizvajanja inovacij se tržni mehanizmi selijo na samo univerzo, kjer se prek državnih

1. S podobne perspektive je Rastko Močnik (tudi član avtorske skupine) napisal že več podobnih besedil. Npr. zadnji esej tega dela z naslovom Konec univerze, zmaga visokega šolstva je objavljen že tretjič v skoraj identični obliki.

reform formirajo kvazitrgi. Zaposleni so vse bolj podvrženi tržni logiki konkuriranja za objave v indeksiranih revijah, medtem ko se študentje pehajo za kreditnimi točkami, ki vednost normirajo, kvantificirajo, omogočajo njeno merjenje, s tem pa trženje in menjavo.

Ključni prispevek dela je tako jasna sistemska analiza problemov univerze in kritično pretesanje njene vloge. Analiza gre prek ustaljenih nekritičnih argumentacij o podfinanciranosti in cehovskih odnosov znotraj fakultet; te težave vidi kot del širšega systemskega gibanja k poblagovljenju znanja in prenosu tržnih mehanizmov na univerzo. Še več, podfinanciranost in univerzitetni mandarini sta, kljub temu da časovno predhodita neoliberalnemu napadu, zgolj simptoma in ne vzroka. Podfinanciranost se upraviči prek neoliberalne ideologije človeškega kapitala, ki znanje dojema kot investicijo, s tem pa kot individualni strošek, in nikakor ne kot skupnostno politiko krepite družbenega tkiva, hkrati pa ravno ta podfinanciranost univerzo sili, da išče sredstva na trgu, s čimer jo podreja zahtevam kapitala. Kot je med drugimi ugotavljal Bourdieu, si država in trg tako nikakor ne nasprotujeta, ampak se medsebojno krepi. Država s svojimi politikami ne izvršuje več funkcije razporejanja socializirane presežne vrednosti prek davkov in krepite medrazrednega dialoga, kot je počela v času reguliranega kapitalizma, ampak njena funkcija vse bolj postaja (nasilno!) grajenje niš profitabilnih naložb in ohranjanje družbenega miru prek represivnih in ideoloških aparatov. Univerza se tako ponuja hkrati kot niša za nov val poblagovljenja in profitabilne naložbe (z drugimi besedami: za nov val ograjevanja skupnega in primitivne akumulacije) ter kot mesto produkcije ideoloških opravičil za trenutno stanje (kulturalizacija in depolitizacija razrednega boja).

Zaradi strukturne pozicije, ki jo določajo politični boji, ki jo univerza zavzema v trenutnem sistemu kapitalistične produkcije in reprodukcije, je zanjo vse bolj značilno izganjanje teorije. Zaradi dvojne ujetosti med stare srednjeveške strukture cehovstva in kapitalске pritiske je teorija dvakrat ogrožena. »Sodobna kapitalistična komercializacija in predkapitalistična cehovska zaprtost tako skupaj varujeta univerzo pred tem, kar je sedaj že njena specifična zunanost: pred teoretskimi praksami in pred usposabljanjem za prakticiranje teorije« (str. 30). Kljub temu da delo na več mestih nakaže, da nikakor ni dovolj brani staro univerzo, še več, da je branjenje stare univerze prej v funkciji omogočanja napadov na tisto, kar je še vredno ubraniti na tej zastareli instituciji, pa vseeno ne pokaže resnega načina boja proti ofenzivi neoliberalizma. Jasno afirmira status teorije kot: »v svojem jedru revolucionarne dejavnosti, saj odkriva nove teoretske horizonte in vzpostavlja nova polja vednosti, ki rušijo ustaljene paradigme in s tem preobrazajo samo naravo človeka kot bitja, ki se vzpostavlja skozi medčloveške odnose, ti pa se oblikujejo in spreminjajo med drugim tudi v skladu z njegovim dojetjem položaja v svetu« (str. 14). Jasno pokaže na mesto teorije v razrednem boju, kjer je teorija orodje boja delavskega razreda, vendar pa ne zbere dovolj poguma, da bi univerzo napadla še bolj radikalno in zahtevala njeno odprtje za družbene konflikte, ampak imamo občutek, da se stalno drži nazaj in želi teorijo rešiti zgolj znotraj neke specifične institucije. Rečeno drugače, čeprav priznava teorijo kot orodje delavskega boja, ne naredi odločilnega koraka, da bi produciranje in prakticiranje teorije prenesla v delavski boj, se pravi izven univerze na ulico. Univerza se res lahko reši le s prakticiranjem teorije, a drugačne teorije, takšne ki bo potekala skozi delavski boj in skupaj z njim, takšne, ki jo bo pisala konfrontacija tako s telesi kot z umom. Kot na nekem drugem mestu veliko bolj pogumno piše Rastko Močnik: »Zato je priložnost sodobne teorije prav v aktivizmu, v vroči razpravi, ko pritiska sila in je časa premalo, v hlastni naglici delovanja, prepričevanja, spraševanja. Teorija se danes piše v teku, med manifestacijami in mobilizacijami« (2006: 144).

Literatura

Močnik, Rastko (2006): Svetovno gospodarstvo in revolucionarna politika. Ljubljana: *cf.